

de operă din Italia lui Rossini, Bellini, Donizetti. A fost pare-se, ultima cîntăreață căreia admiratorii i-au deshămat caii de la trăsură ducînd-o în alai, de la teatru la hotel, pe sub platanii Ringului vienez.

Sînt nenumărate episoade emoționante și amuzante relatate de artista însăși din cariera ei. *Sunlight and Song*, memoriile publicate în 1924 la New York, evocă doar în parte un drum marcat de succese neîntrerupte în operele lui Wagner, Verdi, Gounod, Puccini. Maria Jeritza a triumfat deopotrivă în toate, fie ca Tosca, Turandot sau Minnie din *Fiica vestului sălbatic*, fie ca Elsa din *Lohengrin* sau Salomeea din opera omonimă a lui Richard Strauss. Avea un registru uimitor, asemănător cu al Haricleei Darclee, cîntînd cu aceeași ușurință partidele de mezzosporană, cu daruri actoricești excepționale. În biografiile pe care i le-au consacrat autorii vienezi Marcel Prawy și Robert Werba sînt pagini semănînd cu poveștile miraculoase: săli întregi ridicate spontan în picioare, oameni plîngînd de emoție, ploaie de trandafiri la ieșirea pe porțița din dos a Operei din Viena, de care Jeritza a rămas atașată prin amintirea de neuitat a succeselor sale unice.

Succesele Mariei Jeritza s-au repetat, firește, aidoma și la Metropolitanul newyorkez. Pentru publicul american ea întruchipa, în urmă cu o jumătate de secol, însăși noțiunea de divă, de primadonă, de vedetă. În spectacolele cîntate peste ocean, accentul cădea mereu și exclusiv doar pe ea, încît și-a pus în umbră partenerii, deși ei se chemau cînd Enrico Caruso, cînd Titta Ruffo. Cu toate că uimea și inspira admirație, stîrnind urale, parcă nu era ca la Viena, unde o seară de operă nu este doar eveniment artistic și monden, ci mai este și o sărbătoare a artei, festin repetat de fiecare dată cu aceeași emoție, un ritual și-un cult oficiate cu deopotrivă dăruire.

De asta s-a simțit Jeritza legată cu arta și cu ființa sa de Viena, metropolă prin excelență a muzicii — chiar după ce strălucirea ei pălise catastrofal în lipsurile și confuzia provocate de primul război mondial. A și contribuit, cu întreaga energie și cu tot talentul ei unic, la restabilirea renumelui de

oraș al muzicii pe care capitala Austriei îl pierduse brusc la începutul deceniului al treilea. Cu toate că a fost legată printr-un contract strălucit de Metropolitan, între 1921 și 1932, s-a înapoiat an de an acasă, unde a cîntat serii lungi de spectacole în atmosfera incandescentă a unor triumfuri fără egal.

Maria Jeritza a îmbinat armonios calitățile vocale cu talentul dramatic, încît nu s-a mulțumit să-și cînte doar rolurile, ci le-a și trăit, cu o intensitate rar întîlnită pe scenele muzicale. Iată de ce Puccini a compus *Turandot* cu gîndul la ea, de ce Richard Strauss i-a dedicat rolul titular din *Femeia fără umbră*, de ce Korngold a avut-o mereu în față în timp ce scria *Die tote Stadt*, al cărui principal rol feminin l-a cîntat la premiera vieneză.

Admirația și prețuirea compozitorilor au fost, așadar, la fel de mari ca și ale criticilor, odată ce artista menținea continuu spectacolele ei într-o radioasă tensiune. Peste toate aparițiile ei trecea suflul pasionat al muzicii, al dragostei de artă, al respectului față de ea.

După o carieră construită pe dimensiunile gigantismului modern în artă, Maria Jeritza — o admirabilă interpretă, care împletea știința cu emoția, puterea de evocare cu aceea de încîntare, preocupată mereu nu doar de valorile intrinseci ale tonurilor, ci și de expresia ce se obține prin trăirea lor — a căutat să fie utilă artiștilor tineri, pentru care a înființat burse, concursuri, premii, prilejuri neașteptate de afirmare. După ultimul război, ea s-a întors la Viena ca să ajute la reconstruirea Operei de Stat incendiată de bombe. A mobilizat bani și energie, ba a mai și cîntat, în pragul vîrstei de șaizeci de ani, la Volksoper și la Theater an der Wien. Publicul austriac a avut prilejul s-o revadă — de astă dată pentru ultima oară — pe primadona adulată, pe această „Duse a teatrului de operă”, care s-a stins la New York în toiuul verii '82, avînd peste nouăzeci și cinci de ani și un trecut cu care s-ar mulțumi nu una, ci zeci de cîntărețe de operă dintre cele mai mari.

George SBĂRCEA

Agendă internațională

● În luna octombrie, nu puține au fost ziarele în care se aduce un ultim omagiu față de doi mari artiști care s-au stins: tenorul *Mario del Monaco* și pianistul *Glenn Gould*. Iată cîteva rînduri din cotidianul vienez KURIER despre primul amintit: „o stea fixă pe firmamentul scenei lirice italiene”, „adevăratul Othello al lumii”, „un vulcan”, „un cîntăreț al posibilităților totale”, sînt doar cîteva din superlativele cu care se comentează personalitatea celui „care pe lingă fundamentul baritonal al glasului său a dispus de o strălucire minunată tenorală și de o forță de expresie de maximă autenticitate

și vigoare”. În aceeași publicație, Walter Gürtelschmied despre Glenn Gould: „Gould a spart toate normele uzualului, alît cele de interpretare cît și cele privind activitatea concertistică. Sînt mulți cei care au încercat să-l înțeleagă, care l-au adulat, care l-au așezat între mai-marii pianului. Dar cel puțin tot ațiția l-au disprețuit, au luat lucrurile în ușor și l-au numit chiar șarlatan. Azi se poate spune că Glenn Gould a fost primul nonconformist între marii pianiști. Și în orice caz, unul care atunci cînd s-a săturat de viața concertistică bîntuită de spiritul mercantil, s-a retras între cei patru pereți ai săi pentru a face numai și numai muzică”. Prezent în ultima vreme în viața muzicală doar cu înregistrări pe disc, la radio, prin texte publicate despre muzică, Gould rămîne în memoria multora ca

cel care, dincolo de orice academism sau tradiție, a găsit, de pildă, pentru sonatele lui Mozart „tempi cu totul diferiți“, după cum în abordarea multor pagini pianistice a fost „un călător însingurat într-ale genului“. Despre același Gould, în LE MONDE, sub semnătura lui Gérard Condé: „un muzician dincolo de orice normă“, care a numărat doar 9 ani de carieră în fața publicului (1955—1964) pentru ca apoi, preocupat până la obsesie de realizarea unor înregistrări absolut fidele intențiilor sale artistice, să-și consacre timpul sie însuși și microfoanelor.

● În Republica Democrată Germană seria concertelor cu participare internațională, *BEROLINA*, se bucură de o mare aderență de public, fiind de altminteri transmise în direct de Radiodifuziunea germană. Iată ce a declarat *Rolf Krikow*, organizatorul acestora: „În ciclul de concerte organizat și prezentat de mine din anul 1964 încoace, am avut prilejul ca din țara dumneavoastră să aduc în fața melomanilor noștri aproape 90 (!) de artiști care au pus în evidență înaltul nivel al muzicii și culturii din România, mai ales prin prezentarea unor creații românești care — în cazul unor fragmente din operele lirice — au prilejuit un contact cu istoria acestei țări. Poate și datorită unor repetate includeri în programele noastre a Rapsodiilor enesciene, acestea au devenit un bun spiritual și al melomanilor noștri, precum s-a întâmplat și cu lucrările unor compozitori germani la dumneavoastră.“

● Premiera „Idomeneo“ de la *Metropolitan New York* este comentată de *Walter Gürtelschmied* în ziarul *KURIER* sub un titlu care vorbește de la sine: „Plictiseală cultivată“. La pupitru s-a aflat reputatul *James Levine*, despre care cronicarul spune: „Pus în fața unei orchestre care nu e de prim rang, el a apărut complet demitizat; a lăsat orchestra să cînte fad, cu tempi dezlănțuiți, cu articulări superficiale, totul într-o dinamică nivelatoare... Ca atare succesele sale salzburgheze se datorează mai degrabă filarmonicii din Viena decît artei lui“. Regia semnată de *Jean Pierre Ponelle* este socotită o „copie a montării sale de la Zürich, fără a atinge însă aceași minuțioasă împletire a muzicii cu acțiunea“. Și față de *Luciano Pavarotti* severul *Gürtelschmied* are rezerve susținînd că n-ar fi în stil mozartian. Se bucură de elogiile integrale doar două artiste: *Ileana Cotrubaș* (Ilia) și *Frederica van Stade* (Idamente).

● La *Bienala de la Veneția* — bătălie pentru *Xenakis*? Așa reiese din titlul articolului semnat de *Jacques Lonchampt* în LE MONDE. În Piața San Stefano, sute de melomani s-au luptat cu pompierii care au încercat să-i oprească să intre în catedrala — ce-i drept, deja arhiplină — în care urmau să se asculte lucrări de *Xenakis*, *Cage* și *York Höller*. „Această bienală atrage din ce în ce mai multă lume, fiind unul din puținele locuri care prezintă lucrări și idei de ultimă oră; în

4 ani s-au prezentat peste 150 de lucrări absolut noi“. Tema ediției din acest an — numărul și sunele — a suscitât atenția nu numai a muzicienilor ci și a multor oameni de știință din diferite țări. *Mario Massinie*, directorul bienalei, consideră că această întîlnire „a avut darul de a stimula maniera în care se gîndește fenomenul muzical“, recunoscînd totodată că „enormul progres tehnic nu are corespundent pe măsură într-o eflorescență decisivă a operelor muzicale... doar cîteva comete străbat cerul întunecat, lăsîndu-ne speranța în mai bine pentru viitor.“ *Lonchampt* apreciază că „extraordinarul concert de la San Stefano, plin de strălucire datorită interpretării orchestrei și corurilor Radioteleviziunii din Torino, dirijate de *Lothar Zagrosek*, justifică optimismul său.“ (O întrebare: pe cînd și compozitorii români la Bienala de la Veneția?).

● Sala *Gaveau* din Paris a găzduit un debut despre care *Jacques Doucelin* notează în LE FIGARO: „*Franco Maggio Ormezowski* — rețineți bine acest nume, cîndva el va rima cu *Piatigorski*... A existat un *Casals*, apoi un *Rostropovici*... Acum violoncelul poartă numele *Ormezowski*.“ (În program: *Locatelli*, *Schubert* și *Kodaly*).

Corina JIVA

● *Antologie discografică* în pregătire în URSS, la Casa de discuri *Melodia*. Vor fi înregistrate aproape 1000 de discuri, cu lucrări de compozitori ruși și sovietici, clasici ai republicilor federative, îmbrățișînd toate genurile: operă, simfonic, coral, de cameră și muzică populară.

Un grup format din personalități de frunte ale lumii muzicale sovietice elaborează în prezent sumarul acestei adevărate „enciclopedii“ a muzicii ruse și sovietice. Editarea ei va fi încheiată în anul 1990.

● În cursul lunilor octombrie — noiembrie, *London Symphony Orchestra* va sărbători de-a lungul a 4 săptămîni muzicale aniversarea a 77 de ani de la nașterea compozitorului englez *Michael Tippett*. Este una din cele mai mari manifestări muzicale acordate pînă în prezent unui compozitor englez în viață. În prezent, *Michael Tippett* lucrează la o lucrare corală de 80 minute, intitulată *The Mask of Time* (*Masca timpului*).

● În luna iulie a încetat din viață, la 65 de ani, *Kara Karaev*, compozitor sovietic, laureat al Premiilor Lenin și al Premiului de Stat al URSS, membru al Academiei de științe al Republicii Socialiste sovietice *Azerbaidjane*, autor al operei *Patria*, al baletelor *Cele șapte frumoase* și *În calea trăznitelui*, a poemului simfonic *Leili și Medjnun*, al *Suitei vietnameze*, al unei *Simfonii* și al unui *Concert pentru vioară*, eminent pedagog și artist care și-a închinat talentul slujirii patriei și poporului său.

S. N.